

**MINISTERUL EDUCAȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA**

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Facultatea de Litere

Catedra de slavistică

Curriculum disciplinei

«Limba slavă veche»

Bălți, 2017

Curriculum

a fost discutat în Ședința Catedrei de slavistică

Procesul verbal nr. 10 din 03.05.17

Șeful Catedrei, conf. univ., dr. _____ Elena Sirota

Curriculumul

a fost aprobat la ședința Consiliului Facultății de Litere

Procesul verbal nr. 12 din 21.06.17

Decanul facultății, conf. univ., dr. _____ Lilia Trinca

Facultatea de Litere

Catedra de slavistică

Domeniul general de studiu: Științe ale educației

Domeniul de formare profesională la ciclul I: Limbi și literaturi

Denumirea specialității: Limba și literatura ucraineană

Administrarea unității de curs:

Codul unității de curs	Credite ECTS	Total ore	L. indiv.	Repartizarea orelor			Forma de evaluare	Limba de predare
				Prel.	Sem.	Lab.		
G.02.O.011	4	120	60	-	-	60	examen	ucraineană

Statutul: disciplină obligatorie

Informații referitoare la cadrele didactice:

Bedonca-Cugal Tatiana, magistru în filologie, asistent universitar

(e-mail: kugal@bk.ru)

Orele de consultații: marți 14⁵⁰ – 16²⁰

Integrarea cursului în programul de studii:

Курс старослов'янської (церковнослов'янської) мови вивчається на філологічному факультеті як допоміжний для засвоєння основного курсу – сучасної української літературної мови. Він за своїм науковим значенням становить цінний вступ до слов'янського мовознавства і на матеріалі старослов'янської мови закладає основи для порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов. Предметом курсу є одна з найдавніших слов'янських літературних мов.

Competențe prealabile:

Студенти мають знати: передумови та історію виникнення першого впорядкованого слов'янського письма; особливості фонетичної системи української мови та історію її формування; особливості системи словозміни української мови та історію її формування, мають знати теоретичні засади мовознавчої науки. Студенти повинні вміти читати та перекладати українською мовою старослов'янські кириличні тексти; давати історико-лінгвістичний коментар до явищ старослов'янської фонетики та словозміни.

Competențe profesionale:

CP1 Operarea cu fundamentele științelor filologice și ale științelor educației și utilizarea acestor noțiuni în comunicarea profesională.

CP2 Proiectarea și realizarea activităților de cercetare prin demonstrarea unor abilități de control și inovație în domeniul filologic.

CP6 Valorificarea informațiilor, vizînd varii contexte socio-umane și identitar-culturale.

Competențe transversale:

CT1 Aplicarea, în varii contexte instructiv-educative, a principiilor, normelor și valorilor eticii profesionale.

CT3 Estimarea parcursului individual de formare continuă; realizarea obiectivelor de formare prin activități de informare, documentare, prin participări la proiecte și programe naționale și internaționale de dezvoltare personală și profesională.

Competențe specifice dezvoltate în cadrul cursului:

Курс старослов'янської (церковнослов'янської) мови потрібний для наукової підготовки вчителів української мови, бо він сприяє загальному філологічному та лінгвістичному розвитку студентів і має неоціненне значення для наукового розуміння історії української мови та її структурна сучасному хронологічному зрізі. Проникнути за допомогою цієї мови в історію слов'янських мов, у глиб дописемної епохи, усвідомити загальні та часткові закони, що діяли в праслов'янській і в давніх слов'янських мовах, і тим самим досягти глибокого лінгвістичного осмислення результатів розвитку давнього нашарування в структурі будь-якої сучасної слов'янської мови та розуміння цілого ряду мовознавчих проблем. Таким чином готується надійний ґрунт для ефективного вивчення історичної граматики української мови, історії української літературної мови, української діалектології, сучасної української літературної мови та інших слов'янських мов.

Finalitățile cursului:

В кінці І циклу, випускник буде мати можливість:

- об'єднати в своєму інтелектуальному формуванні фундаментальну наукову підготовку та практичну підготовку;
- пояснити основні поняття загальних теоретичних дисциплін;
- продемонструвати теоретичні та практичні знання з предметів спеціальності;
- сприяти освітній діяльності;

- вільно володіти вивченими мовами та літературою;
- володіти новими методами для дослідження та викладання;
- шукати найефективніші методи й прийоми для глибокого оволодіння дисциплін;
- постійно вдосконалювати свою професійну кваліфікацію;
- використовувати інтенсивно наочність;
- активно виконувати самостійну роботу;
- навчити здобувати знання;
- вміти систематизувати здобуте і застосовувати його на практиці;
- бути хорошим послідовником національної культури і національних традицій.

Calendarul de desfășurare a cursului:

№	Зміст	Література	Години
1	ЛАБОРАТОРНІ Головні відомості про класичну мову. Поняття про класичну мову. Місце старослов'янської мови серед інших слов'янських мов. Слов'янські ізводи.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 11 – 25 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 8 – 11 3. Хабургаев Г. А., <i>Старославянский язык</i> , Москва, 1974, с. 5 – 8	2
2	З історії наукового дослідження класичної мови. Основоположник наукового вивчення старослов'янської мови – Йозеф Добровський. Постать в історії славістики – Олександр Востоков. Найвизначніші славісти – Павел Шафарик, Ізмаїл Срезневський, Август Шлейхер, Антуан Мейє, Іван Огієнко.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 54 – 57 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 11 – 16 3. Хабургаев Г. А., <i>Старославянский язык</i> , Москва, 1974, с. 8 – 13	2
3	Питання про етногенез слов'ян. Найдавніші історичні відомості про слов'ян, первісний ареал слов'ян. Міграційна теорія. Автохтонна теорія.	1. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 16 – 19 2. Хабургаев Г. А.,	2

		<i>Старославянский язык,</i> Москва, 1974, с. 13 – 20	
4	Культурні та політичні передумови виникнення писемності у слов'ян. Проблема створення письма. Дві головні причини зміни язичництва на християнство.	1. Бабич Надія, <i>Богословський стиль української мови у контексті стилістичної науки,</i> Чернівці, 2009, с. 9 – 33	2
5	Праслов'янська мова. Мова, на ґрунті якої утворилися слов'янські мови. Становлення праслов'янської мови. Територіальне поширення праслов'янської мови. Переростання праслов'янських діалектів у самостійні слов'янські мови.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником,</i> Київ, 2001, с. 21 – 25 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова,</i> Київ, 2007, с. 19 – 27	2
6	Короткі відомості зі палеографії. Палеографія як наука. Тексти на пергаменті, папірусі. Способи письма.	1. Иеромонах Андрей, <i>Грамматика церковнославянского языка. Конспект. Упражнения. Словарь,</i> С.-Пет., 2007, 5 – 8	2
7	Проблема дохристиянського письма у слов'ян. Гіпотеза про існування письма у слов'ян до запровадження християнства. Свідчення Чорноризця Храбра, арабських письменників та мандрівників. Стислий огляд історії питання. Теорія штучності.	1. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова,</i> Київ, 2007, с. 46 – 49 2. Станівський М. Ф., <i>Старослов'янська мова,</i> Київ, 1986, с. 65 – 70	2
8	Життя та діяльність Костянтина (Кирила) та Мефодія. Біографічні відомості про основоположників слов'янської писемності.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником,</i> Київ, 2001, с. 25 – 34 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова,</i> Київ, 2007, с. 27 – 38	2
9	Дві азбуки: кирилиця та глаголиця. Графічне начертання літер. Гіпотези і теорії про давність кожної із них. Етапи розвитку графіки й оформлення тексту.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником,</i> Київ, 2001, с. 34 – 40 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова,</i> Київ, 2007, с. 38 – 45 3. Хабургаев Г. А., <i>Старославянский язык,</i> Москва, 1974, с. 53 – 56	2
10	Найдавніші пам'ятки слов'янського письма.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя,	4

	<p>Назви пам'яток. Класифікація старослов'янських пам'яток за азбукою, часом написання, місцем написання, змістом. Глаголичні пам'ятки. Кириличні пам'ятки. Слов'янські пам'ятки, написані латиною.</p>	<p><i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i>, Київ, 2001, с. 40 – 54 2. Горшков А. И., <i>Старославянский язык</i>, Москва, 1963, 37 – 46 с. 3. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i>, Київ, 2007, с. 49 – 58 4. Хабургаев Г. А., <i>Старославянский язык</i>, Москва, 1974, с. 39 – 53</p>	
11	<p>Живомовна основа старослов'янської мови. Стислий огляд історії питання. Теорія штучності. Болгарсько-македонська теорія.</p>	<p>1. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i>, Київ, 2007, с. 45 – 46 2. Хабургаев Г. А., <i>Старославянский язык</i>, Москва, 1974, с. 59 – 86</p>	2
12	<p>Діакритичні (надрядкові) знаки. Розділові знаки. Числове значення літер. Найпоширеніші надрядкові знаки: камора, паерик, титло. Система розділових знаків старослов'янської мови.</p>	<p>1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i>, Київ, 2001, с. 57 – 75 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i>, Київ, 2007, с. 67 – 69 3. Хабургаев Г. А., <i>Старославянский язык</i>, Москва, 1974, с. 53 – 87</p>	2
13	<p>Звукова система класичної мови. Закони класичної мови. Система голосних звуків. Система приголосних звуків. Наголос.</p>	<p>1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i>, Київ, 2001, с. 78 – 93 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i>, Київ, 2007, с. 61 – 67 3. Хабургаев Г. А., <i>Старославянский язык</i>, Москва, 1974, с. 98 – 108; с. 110 – 121</p>	4
14	<p>Загальна характеристика морфологічної системи класичної мови. Морфологічні класи. Самостійні та службові частини мови.</p>	<p>1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i>, Київ, 2001, с. 121 – 123 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i>, Київ, 2007, с. 92 – 93</p>	2
15	<p>Іменник.</p>	<p>1. Біленька-Свистович</p>	4

	Грамаіічні категорії. Поділ іменників за типами відмінювання.	Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 123 – 139 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 93 – 105	
16	Займенник. Розряди займенників, відмінювання їх. Безродові займенники. Родові займенники.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 139 – 146 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 108 – 110	2
17	Прикметник. Розряди прикметників. Короткі та повні прикметники, відмінювання їх. Ступені порівняння прикметників.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 146 – 154 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 115 – 123	2
18	Числівник. Кількісні, порядкові, збірні, дробові числівники та відмінювання їх.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 154 – 157 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 123 – 132	2
19	Дієслово. Грамаіічні категорії. Дієслівні основи. Класи дієслів. Форми теперішнього, майбутнього, минулого часів.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 157 – 179 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 132 – 167	4
20	Прислівник. Розряди прислівників за значенням.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 179 – 180 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 167 – 172	2
21	Службові частини мови. Прийменник, сполучник, частки, вигук.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 180 – 185	2

		2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 172 – 185	
22	Синтаксис. Порядок слів у реченні. Типи речень за метою висловлювання. Головні члени речення. Другорядні члени речення. Передача чужої мови.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 185 – 192 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 185 – 198	4
23	Лексика. Словник скорочених написань слів у пам'ятках.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 192 – 200 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 198 – 221	2
24	Опрацювання текстів із старослов'янських пам'яток. Читання церковнослов'янських текстів. Переклад церковнослов'янського тексту українською мовою.	1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i> , Київ, 2001, с. 200 – 222 2. Леута О. І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 221 – 254	4

Зміст	Література	Години
<p align="center">ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА</p> <p>Основні правила читання та вимови звуків. Опрацювання текстів із старослов'янських пам'яток. Читання церковнослов'янських текстів. Переклад церковнослов'янського тексту українською мовою. Спостереження й коментування відображених у текстах фонетичних і граматичних змін. Виявлення старослов'янізмів у творах української літератури. Переклад старослов'янізмів за допомогою словників. Символіка слов'янської азбуки.</p>	<p>1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, <i>Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником</i>, Київ, 2001, с. 25 – 34; 192 – 325 2. Горшков А. И., <i>Старославянский язык</i>, Москва, 1963, с. 154 – 167 3. Дементьев А. А., <i>Сборник задач и упражнений по старославянскому языку</i>, Москва, 1975, с. 25 – 56 4. Иеромонах Андрей, <i>Грамматика церковнославянского языка. Конспект. Упражнения. Словарь</i>, С.- Пет., 2007, с.</p>	60

	11 – 92 5. Леуга О.І., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 2007, с. 27 – 38; с. 58 – 61; с. 198 – 254 6. <i>Словарь церковно- славянского языка</i> , Київ, 2001, 200 с. 7. Станівський М. Ф., <i>Старослов'янська мова</i> , Київ, 1986, с. 230 – 243 8. Хабургаев Г. А., <i>Старославянский язык</i> , Москва, 1974, с. 20 – 26	
--	---	--

Evaluate:

Критеріями оцінювання знань і вмінь студентів є підготовленість до лабораторних занять, виконання контрольних робіт, засвоєння мінімуму лінгвістичної термінології, виконання завдань для самостійної роботи. Форма оцінювання та контролю з курсу – іспит. Практичні питання до іспиту – читання уривків зі слов'янських пам'яток.

Приклади питань до іспиту з курсу «Старослов'янська мова»:

1. Головні відомості про класичну мову.
2. З історії наукового дослідження класичної мови.
3. Питання про етногенез слов'ян.
4. Праслов'янська мова.
5. Культурні та політичні передумови виникнення писемності у слов'ян.
6. Життя та діяльність Костянтина (Кирила) та Мефодія.
7. Дві азбуки: кирилиця та глаголиця.
8. Діакритичні (нарядкові) знаки. Розділові знаки. Числове значення літер.
9. Живомовна основа старослов'янської мови.
10. Проблема дохристиянського письма у слов'ян.
11. Глаголичні пам'ятки.
12. Кириличні пам'ятки.
13. Короткі відомості зі слов'янської палеографії.
14. Звукова система слов'янської мови.
15. Іменник.
16. Прикметник.

17. Числівник.
18. Дієслово.
19. Службові частини мови.
20. Символіка слов'янської азбуки.

Приклади екзаменаційних робіт з курсу «Класична мова»

Приклад 1:

1. Головні відомості про старослов'янську мову. **12 б.**
2. На якому ґрунті було створено старослов'янську мову? **10 б.**
3. Які діакритичні знаки використовувала глаголиця та кирилиця? **10 б.**
4. Короткі відомості зі старослов'янської палеографії. **8 б.**

Барем:

«10» - 40 – 38	«5» - 21 - 18
«9» - 36 – 33	«4» - 19 - 16
«8» - 32 – 29	«3» - 16 - 13
«7» - 28 – 25	«2» - 13 - 10
«6» - 24 – 21	«1» - 10 – 7

Приклад 2:

1. Яка абетка лежить в основі кирилиці?
  - a) грецька;
  - b) арамейська;
  - c) латинська;
  - d) єврейська.
2. Скільки літер було в глаголиці?
  - a) 43;
  - b) 33;
  - c) 32;
  - d) 40.
3. Як називалася літера **Λ**?
  - a) юс великий;
  - b) юс великий йотований;

- c) юс малий;
  - d) юс малий йотований.
- 4.** Який приголосний звук у старослов'янській мові був завжди м'який?
- a) [в];
  - b) [л];
  - c) [ц];
  - d) [к].
- 5.** Звук [л] був м'яким:
- a) перед голосними переднього ряду;
  - b) перед голосними заднього ряду;
  - c) перед йотованими;
  - d) у будь-якій позиції.
- 6.** Які звуки виникли внаслідок I палаталізації?
- a) [ж'], [ч'], [ш'];
  - b) [з'], [ц'], [с'];
  - c) [г], [к], [х];
  - d) [р], [л], [н].
- 7.** Виберіть правильне твердження.
- a) короткі прикметники виникли раніше за повні;
  - b) повні прикметники виникли раніше за короткі;
  - c) короткі та повні прикметники виникли одночасно.
- 8.** При дієсловах із яким значенням уживався супін?
- a) мислення;
  - b) наказу;
  - c) руху;
  - d) бажання.
- 9.** Дієсловами якого виду треба перекладати аорист?
- a) недоконаного;
  - b) доконаного;
  - c) і доконаного, і недоконаного.
- 10.** Від якої основи утворювалися синтетичні форми наказового способу?
- a) інфінітива;
  - b) теперішнього часу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Біленька-Свистович Леся, Рибак Наталя, *Церковнослов'янська мова. Підручник зі словником*, Київ, 2001, 336 с.
2. Бабич Надія, *Богословський стиль української мови у контексті стилістичної науки*, Чернівці, 2009, 214 с.
3. Горшков А. И., *Старославянский язык*, Москва, 1963, 324 с.
4. Дементьев А. А., *Сборник задач и упражнений по старославянскому языку*, Москва, 1975, 343 с.
5. Иеромонах Андрей, *Грамматика церковнославянского языка. Конспект. Упражнения. Словарь*, С.- Пет., 2007, 368 с.
6. Леута О. І., *Старослов'янська мова*, Київ, 2007, 256 с.
7. *Словарь церковно-славянского языка*, Киев, 2001, 200 с.
8. Станівський М. Ф., *Старослов'янська мова*, Київ, 1986, 460 с.
9. Хабургаев Г. А., *Старославянский язык*, Москва, 1974, 432 с.